

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

קדושים

(חלק כז שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת קדושים, ב"ח אייר, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

קדושים

למדין – „מה חרש כו' אף כל כו'";
משא"כ לגבי „ולפני עור לא תתן
מכשול" כתב רש"י ש„עור" פירושו
(שלא כפשוטו – מי שאין ביכלתו
לראות, אלא) „סומא בדבר".⁴ ואם כן,
הרי לפי פירוש רש"י נמצא, שסומא לא
הוי „דומיא דחרש".

ועוד: הביאור הנ"ל הוא רק טעם
לכך שצריך לפרש ש„עור לאו דוקא
עור" אלא „סומא בדבר"; אבל עדיין
אינו מובן מהו הכרחו של רש"י ש„תתן
מכשול" אין משמעו נתינה אלא אמירה
דוקא,⁵ ואין משמעו מכשול סתם אלא
„נצח שאינה הוגנת לו"?

הלא לכאורה היה לרש"י לנקוט
(כהפירוש על-דרך ההלכה –)
שהכתוב „ולפני עור גו" בא להזהיר
שלא לתת מכשול לפני יהודי סומא
בדבר – בדבר עבירה, וכמו הדוגמא
שבש"ס: „לא יושיט אדם כוס של יין
לנזיר" (ובכך אין ענין של אמירה, אלא

א. על התיבות „ולפני עור לא תתן
מכשול", פירש רש"י: „לפני הסומא
בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו"
(והביא לכך דוגמא, כדלקמן ס"ג).

וצריך להבין: מנין לרש"י – בפשוטו
של מקרא – להוציא את התיבות מידי
פשוטו, כך שתמורת פירושן הפשוט,
שאסור לתת מכשול לפני מי שאינו
יכול לראות רח"ל,² פירש (א) ש„עור"
היינו „הסומא בדבר", (ב) ו„מכשול" –
„עצה שאינה הוגנת לו".

המזרחי פירש, שהדברים באים
בהמשך לפירוש רש"י על התיבות „לא
תקלל חרש" – „אין לי אלא חרש מנין
לרבות כל אדם כו' אם כן למה נאמר
חרש מה חרש כו' אף כל כו'", דכיון
ששני הדינים נאמרו בכתוב בהמשך
אחד, צריך לומר, ד„עור דומיא דחרש,
מה חרש לאו דוקא חרש אף עור לאו
דוקא עור".

אבל פירוש זה קשה (כמו שהקשו
מפרשים³): לגבי „לא תקלל חרש" לא
הוציא רש"י את התיבה „חרש"
מפשוטה – אלא רק כתב ש„חרש"

(1) פרשתנו יט, ד.

(2) כפי הראב"ע ורמב"ן (בסופו) כאן. וראה
תרגומים עה"פ. זהו פרשתנו (פה, א). ועוד.

(3) קרבן אהרן לתוי"כ עה"פ (הובא גם בצידה
לדרך לפרש"י כאן) – וראה שם עוד קושיות על
פירוש הרא"ם. ובס' שמע שלמה (הובא בנימוקי
שמואל ומלאכת הקודש על פרש"י כאן) הקשה
על הקרבן אהרן. וראה בספרים הנ"ל. משכיל
לדוד כאן. ואכ"מ.

(4) והיינו שגם את"ל שיש הכרח ש„עור לאו
דוקא" – הו"ל לרש"י לכתוב בסגנון „מה עור כו'
אף כל סומא בדבר כו'" (וכיו"ב), ולא לפרש
שתיבת „עור" פירושה – „סומא בדבר". וראה
משכיל לדוד.

(5) אבל ראה קרבן אהרן שהובא לקמן הערה
13. ולהעיר מסהמ"צ להרמב"ם (מל"ת רצט)
„ולאו זה כולל גם כן מי שיעזור על עבירה כו' . .
ופשטי" דקרא כמו שזכרנו תחלה" „אם ישאלך
אדם עצה . . אל תתן לו עצה שאינה הוגנת".

(6) פסחים כב, ב. וש"נ. ועד"ז בעוד כמה
מקומות בנוגע לאיסורים אחרים.

נאמר ויראת מאלקיך כו", ועל-דרך הלשון בתורת-כהנים כאן – „שמא תאמר עצה טובה . . והרי הדבר מסור ללב כו" [ועל-דרך שמצינו בפירושו רש"י גופא להלן בפרשה, על הפסוק¹² „והדרת פני זקן” – „לא ישב במקומו כו' יכול יעצים עיניו כו' לכך נאמר ויראת מאלקיך כו"].

ומזה שחילק רש"י וכתב זאת בד"ה בפני עצמו, משמע, שהפירוש „לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו” הוא ענין בפני עצמו, וההכרח לפירוש זה נמצא בתיבות אלו („ולפני עור לא תתן מכשול” גופא¹³).

ג. בהמשך פירושו הביא רש"י דוגמא ל„עצה שאינה הוגנת לו” – „אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו”.

ואינו מוכן:

א) לכאורה, פירוש „עצה שאינה הוגנת לו” הוא פשוט ביותר ואינו דורש כל ביאור – ואם כן, למה צריך בכלל רש"י להביא לכך דוגמא?

ב) ואף אם רצונו להביא דוגמא

(12) יט, לב. – ויתירה מזו: רש"י אינו מעתיק התיבות „ויראת מאלקיך” בהד"ה ואפילו אינו מרמז ב„וגו”! ועד"ז הוא בפרש"י בהר כה, יז (וראה לקמן הערה 37). שם, מג.

(13) בקרבן אהרן שם מפרש דגלמד מהלשון „לא תתן מכשול” – כי „המשים מכשול . . לא יקרא נותן כי מה נותן לו או למי נותן ולא יקרא . . אלא משים . . לזה הוכרחו חז"ל לדרשו בדבר ששייך בו נתינה . . והוא בעצה שנותן לו כו” (וראה מנ"ח מצוה רלב אות ד בסופו).

ובביאור הרי"פ פערלא שם (נד, ג) הקשה עליו ד„אשכחן בקרא בבמה דוכתי לשון נתינה במקום ידוע אע"פ שאינו נותן לשום אדם כו” ע"ש באורך. וראה מלבי"ם כאן. ואכ"מ.

זוהי פעולת? נתינת מכשול של עבירה?⁸)

ב. הגור-אריה כתב⁹, שההוכחה של רש"י לפירושו זה היא מסיום הכתוב – „ויראת מאלקיך אני ה'”, אשר (כפירוש רש"י על אתר) לשון זו לא נאמרה אלא על „דבר המסור ללבו של אדם”; ומאחר שנתינת מכשול (כפשוטו) לפני עור (כפשוטו) אינה „דבר המסור ללב”, אלא פעולה שניכרת בה כוונת העושה, על כן פירש רש"י שהכוונה כאן היא לנתינת „עצה שאינה הוגנת לו”, אשר בה אין לדעת אם „דעתו¹⁰ של זה לטובה או לרעה ויכול להשטט ולומר לטובה נתכוונתי”.

אבל קשה לומר שזהו היסוד (וההכרח) לפירוש רש"י – כי אם כן, היה לרש"י לקבוע את פירושו על „ויראת מאלקיך” (לא בד"ה בפני עצמו, אלא) באותו ד"ה ובהמשך אחד: „לכך

(7) משא"כ בהדוגמא בתו"כ כאן „בת איש פלוני מה היא לכהונה כו” שהיא רק עצה שאינה הוגנת לו. וראה לקמן הערה 16.

(8) גם את"ל (וראה משכיל לדוד כאן) שע"ד הפשט האיסור דלפני עור גו' הוא רק „סומא בדבר” (ולא כמי שעוזר את חבירו לעבור עבירה בידעתו) – הרי אפ"ל שאיירי כשהשני אינו יודע שהוא דבר איסור, וכבמדרש לקח טוב עה"פ: והוא סבור שכר תמרים כו'.

(9) וכן בכלי יקר כאן. קרבן אהרן (ע"ש).

(10) המשך לשון רש"י עה"פ ד"ה ויראת.

(11) נוסף על מה שהקשה בשפ"ח* דאפ"ל ז,הכתוב אמר ויראת מאלקיך היכא דאין רואה (וע"ד פרש"י לקמן יט, לב – הובא לקמן בפנים). וראה גם ביאור הרי"פ פערלא לשהמ"צ רס"ג ל"ת נה (נד, ב) שהקשה על הגו"א.

(* בשפ"ח שנדפס בחומשים „מקראות גדולות” נשנט.

שאינה הוגנת לו" הוא מפני שלאותו „סומא בדבר" כדאי להחזיק ברשותו שדה יותר מאשר חמור; ואם כן, מה מקום כאן להוספת ענין חדש לגמרי „ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו"?

לכאורה היה אפשר לתרץ על כך (- על-כל-פנים בדוחק):

על הפסוק (בפרשת ויחי¹⁸) „יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים" פירש רש"י: „כחמור חזק שמתענינים אותו משא כבד . . המהלך ביום ובלילה ואין לו לינה בבית וכשהוא רוצה לנוח רובץ בין התחומין בתחומי העיירות שמוליך שם פרקמטיא".

ומזה מובן כבר (אפילו לבן חמש למקרא), שבנוגע לפרנסה ניתן להפיק תועלת מן החמור הרבה יותר מאשר מן השדה - שכן החמור עובד בין ביום ובין בלילה, ללא צורך בטרחה יתירה של בעל החמור, לפי שאת המשאות הכבדים נושא החמור; משא"כ שדה, העבודה בה נעשית (על-דרך הרגיל) רק ביום, והיא דורשת עמל ויגיעה מצד בעל השדה בכל סוגי המלאכות שבמשך השנה - חרישה, זריעה, קצירה וכו'¹⁹. זאת ועוד: עבודתו והילוך הפרקמטיא ע"י החמור מביאה ריוח מיד, או על-כל-פנים לאחר זמן קצר; ואילו בשדה מגיע הריוח רק לאחר

ל„עצה שאינה הוגנת לו" - הלא לענין זה ישנן דוגמאות פשוטות וקלות להבנה הרבה יותר¹⁴.

143 ג) יתר על כן: בתורת כהנים - מקורו של פירוש רש"י זה - הובאו שלש דוגמאות ל„עצה שאינה הוגנת לו": „אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו לסטים, צא בצהרים בשביל שישתרב (שיכהו שרב ושמש¹⁵)", אל תאמר לו מכור את שדך וקח לך חמור ואת עוקף עליו ונוטלה ממנו" [ולעיל שם הובאה דוגמא בשייכות לדבר עבירה¹⁶: „בא ואמר לו בת איש פלוני מה היא לכהונה אל תאמר לו כשירה והיא אינה אלא פסולה"] - ומכל הדוגמאות הנ"ל נקט רש"י את האחרונה דוקא, ולא אחת מן הדוגמאות הראשונות (והפשוטות יותר)¹⁴!

ד. בדוגמא הנ"ל גופא אינו מובן מה שהביא רש"י בפשוטו של מקרא גם את הסיום „ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו": בפשטות, הטעם שזוהי „עצה

14 ולהעיר שגם בחינוך שם מביא דוגמא זו דוקא. וראה משכיל לדוד כאן.

15 קרבן אהרן לתוי"ב. וכן בפי' רבינו הלל שם.

16 וצ"ק שמהמשך לשון התוי"ב משמע דזה אינו בכלל „עצה שאינה הוגנת לו" (ולהעיר מלשון ספרי (ספרא) „בסהמ"צ להרמב"ם וכן בחינוך שם).

ואולי י"ל כי „משכיל" בלישנא דקרא (כאשר אין פירושו כפשוטו) ובפרט כאן שבא בהמשך להענינים שבפסוקים לפני זה שכולם מדברים באיסורים: לא תגנובו גו' - נופל יותר על „משכיל עון" (יחזקאל מד, יב. ובעוד מקומות) מאשר על „עצה שאינה הוגנת" הגורמת הפסד או הויק. ולהעיר מב' הפי' בפרש"י בחוקותי כו, לו. ואכ"מ.

17 בפשטות מוסיף בזה הסיבה שהאדם יתן עצה כזו לחבירו. אבל צ"ע למאי נפק"מ? ועוד: הרי גם בדוגמאות הראשונות בתוי"ב כתב רק „שיקפחוהו לסטים . . בשביל שישתרב" שבפשטות כוונתו רק להזיק. וא"כ גם בדוגמא זו אפ"ל שרק רוצה להזיק לחבירו.

18 מט, יד.

19 ראה משפטים כג, טו"ז (ובפרש"י). ועוד. וראה נח ח, כב ובפרש"י.

הדבר מסור ללב שנאמר ויראת מאלקיך אני ה', היינו שיש מקום ליועץ לטעון שהיה סבור ש"עצה טובה" הוא נותן].

(ב) ועוד ועיקר: אם לבעל השדה אכן כדאי להחזיק ברשותו חמור יותר מאשר שדה – מה הפגם בכך שהיועץ יטול אח"כ את השדה לעצמו ממי שקנאה (מן ה"סומא בדבר") – והרי עבור ה"סומא בדבר" אין זה "מכשול" ואפילו לא "עצה שאינה הוגנת לו", אלא אדרבה: עבורו טוב יותר להחזיק בחמור!

ו. ויובן ע"פ הכלל (המקובל גם בדרך הפשט), שבמקום שחזר הכתוב ושנה דין הידוע כבר מקודם, יש להשתדל למצוא בכך חידוש דין, ולא לומר שכפילות זו היא כדי "להרבות בלאווין" (וכיוצא בזה) ותו לא²³.

[ובמקומות שפירש רש"י "לעבור עליו בשני לאווין"²⁴ (וכיוצא בזה) הרי זה משום שלא מצא בהם (בדרך הפשט) חידוש דין].

וכדמוכה מפירוש רש"י בפסוק זה גופא: על התיבות "לא תקלל חרש" פירש רש"י (כנ"ל): "מנין לרבות כל

23 ראה פסחים כד, סע"א ואילך. ופשט דכ"ה ע"ד הפשט – ראה לדוגמא פרש"י משפטים כג, יט (ותשא לד, כו) ועוד. ולהעיר מפרש"י משפטים כא, יב: כמה כתובים כו.

ולהעיר מס' שמע שלמה (הנ"ל הערה 3) "ודוחק לומר לעבור עליו בשני לאווין" (ודלא כמ"ש בנימוקי שמואל כאן). וראה לקמן הערה 37.

24 ראה פרש"י תשא לד, כג (הרבה מצות כו). צו ו, ו. שמיני יא, מד. אמור כג, כב. שם, לא (ושם: או להזהיר על מלאכת לילה כו). בהר כה, לו. ועוד.

משך זמן רב יותר – לאחר בוא זמן הקצירה, ויתירה מזו – לאחר אסיפת התבואה.

ולפי זה נמצא, שהעצה "מכור שדך וקח לך חמור" הרי היא, בכללות, "בהווה"²⁰ – עצה הגונה. וזהו שסיים רש"י "ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו", היינו שהמדובר כאן הוא כאשר כוונת ה"יועץ" בעצתו היא ליטול את השדה לעצמו²¹.

ה. אבל הדבר אינו מחזור כלל, ומכמה פנים:

(א) מובן ופשוט שמאיך גיסא יש בשדה יתרון לגבי חמור (כגון: לא שייך בזה מיתה, ובכלל – העבודה בחמור כרוכה בטלטולי הדרך של בעל החמור המוכרח תמיד לנוד ממקום למקום. משא"כ שדה, על־דרך הרגיל, מצויה בסמיכות לעירו ולביתו; ועוד) – ובפרט שההדגשה כאן היא "אינה הוגנת לו", לאדם זה – ובודאי יכולים להיות ריבוי אופנים שיהיה טוב יותר עבורו להחזיק בשדה,

[על־דרך הדוגמא הקודמת בתורת־כהנים – "צא בהשכמה שיקפחוהו לסטים" – אשר "צא בהשכמה" סתם עצה טובה היא, אלא שבנידון דין היא רעה מפני שיש שם לסטים, וממילא הרי זו (כדיוק לשון התורת־כהנים) "עצה שאינה הוגנת לו"²². וכמו שמסיים שם בתורת־כהנים – "שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו והרי

20 ראה פרש"י משפטים (כא, כח. כב, יז. כא.

ל) ובכ"מ.

21 ראה קרבן אהרן שם: שחמד את שדהו ואל מכור שדך כו.

22 ראה גם תורה תמימה עה"פ (אות פ).

ולפיכך מפרש רש"י²⁹ שנוסף כאן סוג חדש של איסור³⁰ שלא נכלל בדין „כי יפתח איש בור גוי“³¹ (גרימת נזק לזולת) ואי אפשר ללמדו משם, וכדלקמן סוס"ז ואילך.

ז. עפ"ז מובן בפשטות הטעם שאין רש"י יכול לנקוט את שתי הדוגמאות הראשונות שבתורת-כהנים ל„עצה שאינה הוגנת לו“ – „צא בהשכמה שיקפחוהו לסטים, צא בצהרים בשביל שישתרב“ – כי עצות שאינן הוגנות כגון אלו נכללות (על-דרך הפשט) בענין „כי יפתח איש בור“³²: ע"ז עצתו (הרעה) גרם האדם היזק לזולתו.

פערלא שם (נד, ג ואילך. וש"נ) ומסיק שם שיש בזה הלאו ד„לא תשים דמים בביתך“ (תצא כב, ח. וראה ספרי שם) – אבל בלימוד ע"ד הפשט י"ל שאין צריכים ע"ז אזהרה לידע האיסור, כי מובן הוא במכש"כ מהעונש, ככפנים. וראה לקמן הערה 30.

ומה שפרש"י שם „שור ולא אדם חמור ולא כלים“ – הוא רק בנוגע להתשלומין (שזהו חידוש התורה, שהרי אין הבור שלו). אבל לא בנוגע לעצם האיסור הנלמד (ומובן) מזה. (29) ראה ע"ז ביאור רי"פ פערלא שם (בטעם שהוציאו חז"ל קרא דולפני עור גוי מידי פשוטו), אלא שהוא כתב שמכשול בידיים (כפשטות – כולל בור ברה"ר) נכלל בהלאו ד„לא תשים גוי“ (ראה הערה הקודמת). וראה לקמן הערה 32. (30) לכאורה אפ"ל דאף שידעינן מן העונש שיש איסור (ככפנים) – מ"מ, מכיון שבהפסוקים ד„כי יפתח גוי“ לא מפורש האיסור, מקום להוסיף אזהרה מפורשת. וכפרש"י לעיל פסוק יא (וכן בכ"מ) „למדנו עונש אזהרה מניין“.

אבל – אינו. כי בהמקומות שנאמר הן עונש והן אזהרה, נאמרו שניהם באותה לשון. משא"כ בנדו"ד, הרי העונש (על הגרמת נזק) והאזהרה נאמרו בלשונות אחרות לגמרי.

(31) וראה לקמן הערה 37.

(32) ברי"פ פערלא שם (נה, ב) דמשיאו עצה רעה לעשות עבירה או עצה רעה שמפסידו ממון

אדם תלמוד לומר כו' אם כן למה נאמר חרש מה חרש כו" – ולכאורה: הלא רש"י היה יכול לפרש בפשטות, שאע"פ שישנו האיסור „לא תאור“²⁵, הכולל כל אדם, ואף את החרש, מכל מקום נאמר בחרש במיוחד „לא תקלל“, כדי להוסיף בחרש לאו יתיר.

ומזה מובן, שכל זמן שאפשר לפרש את הכתובים באופן שאינו מצריך לומר שחזר הכתוב רק כדי להרכות בלאווין – יש לפרש כן.

ועל-דרך-זה בנידון דידן: ענין „ולפני עור לא תתן מכשול“ כפשוטו – שאסור להניח מכשול שינזק עור על-ידו – ידוע לנו כבר מהנאמר בתורה לעיל על-דבר כמה מאורעות אסורים, בלתי רצויים וכו': „וכי²⁶ יפתח איש בור או כי יכרה איש בור ולא יכסנו ונפל שמה גוי בעל הבור ישלם גוי“. היינו שאסור לעשות דבר – „לתת מכשול“ – הגורם היזק לזולת²⁷.

ואע"פ שאין הכתוב שם מדבר בפירוש באיסור והיתר, אלא בתשלומין על הנזק – הרי אדרבה: אם נענש האדם (וצריך לשלם) על ההיזק שגרם,

[ויתירה מזו: „מכשול“ המדובר שם כלל אינו „שלו“ – כפירוש רש"י שם, שהנידון הוא בור ברשות הרבים – ואעפ"כ מחוייב „בעל התקלה“ לשלם על ההיזק כאילו היה „שלו“ ממש].

הרי בודאי זהו דבר האסור²⁸.

(25) משפטים כב, כז. ולהעיר, ששם לא פרש"י דקאי על כל אדם.

(26) שם כא, לג-לד.

(27) ראה ספורנו כאן דתוכן האיסור דלפני עור גוי (כפשוטו) הוא „שלא יגרם בנזקו“.

(28) ראה השקט"ט ע"ד ההלכה בביאור הרי"פ

וסיים דבריו – „ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו“, כי דוקא בדוגמא זו יש חידוש דין, כדלקמן.

ח. בהוספה זו שבסיום דבריו, „ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו“, בא רש"י להדגיש שהחסרון כאן אינו במה שהאדם בעצתו גורם ל„סומא“ להחליף את שדהו בחמור, שכן אין כל הכרח שיהיה הפסד בדבר (כנ"ל ס"ד),

אלא בכך ש„אתה עוקף עליו ונוטלה הימנו“.

התורה מחדשת כאן (ע"פ דרך הפשט) דין חדש: הנידון כאן אינו האיסור לגרום ל„עור“ היזק, אלא הכתוב אוסר כאן (גם) לתת לו „עצה שאינה הוגנת לו“ בלבד: כאשר נותן אדם לחבירו עצה, עליו לשקול במחשבתו רק כיצד תהא העצה „הוגנת לו“ – ולא לערב בה מחשבה אודות תועלתו הפרטית, מה יכול הוא להרויח מכך.³⁷

(37) ובלשון רש"י לקמן (בהר כה, יז) „ולא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנאתו של יועץ“.

וכבר הקשה בס' שמע שלמה (הנ"ל) כאן ל"ל קרא דולפני עור, והרי נכלל באונאת דברים. וכן הקשה במשכיל לדוד בהר שם (ותירוצו אינו ע"ד הפשט).

וי"ל דמה שלא אמרינו (באם אפשר) לעבור עליו בשני לאויו, הוא רק אם זהו אותו הלאו, משא"כ בנדו"ד שהאיסור דאונאת דברים אינה

(* בנמוקי שמואל פרשתנו כאן תי' „לעבור עליו בשני לאויו“. אבל ראה לעיל סעיף ו והערה 25. – במלאכת הקודש תי' רק בנוגע הלאו דאל תונו גבי גר (משפטים כב, ב ובפרש"י. פרשתנו יט, לג ובפרש"י), אבל לא בנוגע „לא תונו“ דפ' בהר שם (וכמפורש בפרש"י כ"ל דכולל ש„לא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו“).

[הן אמת שה„גרם“ הקיים כאן אינו באופן ניכר (כמו הפעולה של „כי יפתח איש בור“) – אבל אין בכך כלל נפקא-מינה לגבי התוצאה – גרימת היזק לזולת].

ומצד טעם זה גופא אין רש"י יכול לפרש שדין „ולפני עור גו“ משמעו שאסור להכשיל את הזולת ולגרום לו לעבור עבירה – כי מאחר שאסור לגרום לזולת היזק גשמי (בגופו ובנכסיו), על-אחת-כמה-וכמה³⁸ שאסור לגרום לו היזק בנפשו³⁴ (עי"ז שיעבור עבירה).

וכמו שמצינו בפרשת בראשית בארוכה, שהנחש שהכשיל את חוה³⁵ בחטא עץ הדעת נענש על כך בעונש חמור מאד – „ארור אתה מכל הבהמה גו“³⁶. ומזה מובן כבר גודל האיסור להכשיל את הזולת בעבירה (וכמו שפירש רש"י שם: מכאן שאין מהפכים בזכותו של מסית כו').

ולפיכך נקט רש"י דוקא את הדוגמא האחרונה שבתורת-כהנים – „אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור“,

או מושיט כוס יין לנזיר – אינו ענין להלאו דלא תשים דמים בביתך, וצריך אזהרה מיוחדת בפ"ע. אבל ע"ד הפשט מכיון שותכן האיסור הוא – גרם היזק לחבירו, מה לי ע"י מכשול בידיים או ע"י עצה רעה (וכן – מה לי היזק בגוף או בנפש, כדלקמן בפנים).

(33) ראה פרש"י תצא כג, ט.

(34) ולהעיר (לאידך גיסא) ממפרשים (ראה משכיל לדוד כאן. מנ"ח (ובהגהות הרי"פ פערלא) שם. תו"ת כאן) – דמה שע"ד ההלכה האיסור דולפני עור גו' הוא במכשיל חבירו בעבירה – אין זה שולל מכשול כפשוטו.

(35) ראה בראשית (ג, יג) „הנחש השיאנו“ ובפרש"י „הטעני“.

(36) שם, יד.

סבור שה"יועץ" משיאו עצה ה"הוגנת לו", אולם היועץ "עוקף עליו" ונותן לו במרמה עצה שהיא "לפני" דרכו והנאתו.

ט. עפ"ז תובן גם אריכות לשונו של רש"י בפירושו על "ויראת מאלקיך" – "לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה ויכול להשמט ולומר לטובה נתכוונתי לפיכך נאמר בו ויראת מאלקיך המכיר מחשבותיך" – משא"כ בתורת-כהנים נאמר בקיצור: "שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו והרי הדבר מסור ללב שנאמר ויראת מאלקיך אני ה'":

בתורת-כהנים הדיוק הוא "שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו". כלומר, בפועל היתה זו עצה רעה, אלא שבשר ודם אינו יכול לתלות את האשם ביועץ, כי ביכלתו להצטדק ולומר שהיה סבור שזוהי עצה טובה (ועל כן זהו "דבר המסור ללב").

אך לפי רש"י אין הכוונה כאן לחלק בין עצה שהיתה בנפשו, "עצה טובה" ובין "עצה רעה", אלא כל עיקרו של הדין הוא רק ענין בשייכות ל"דעתו" ו"כוונתו" של האדם – אם בשעת נתינת העצה היתה מחשבתו נתונה לתועלת הזולת אם לאו.⁴²

[ואת זאת אין לדעת אפילו לאחר שקנה היועץ את השדה לעצמו – כי

ודבר זה מתבאר מן הדוגמא הנ"ל³⁸, "אל תאמר מכור שדך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו": אפילו כאשר מקבל העצה לא ינזק מכך כלל, אלא שעצה זו "אינה הוגנת לו" – היא אינה צורך עבורו³⁹ – אסרה זאת התורה. כי בנתינת עצה לחבירו צריך אדם לחשוב אך ורק אודות מצבו של הזולת ולקבוע מהו הצורך עבור הזולת ("ההוגנת לו"), ולא לנצל זאת עבור רווחיו הפרטיים – "ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו",

– אע"פ שהוא עלול לומר בלבו: "זה (הסומא בדבר) לא חסר כלל", ואם כן מהו הפגם בכך שהוא (היועץ) יהיה נהנה!?

וזהו שכתב רש"י, "ולפני עור לא תתן מכשול" – לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו: "מכשול" כאן היינו אפילו במקום (שלא נגרם כל הפסד כלל ל"סומא בדבר", אלא) המכשול הוא רק באופן נתינת העצה – "עצה שאינה הוגנת לו"⁴⁰: ה"סומא"

מובלת להענין ד"לא ישיאנו עצה שאינה הוגנת", וכתחלת פרש"י שם, "שלא יקניט איש את חבירו" (שאינו שייך להאיסור דולפני עור גו. וראה מלאכת הקדש על פרש"י כאן). ולהעיר מהענין דאיסור כולל (שבועות כד, ב. ובכ"מ).

[והטעם שהוכרח רש"י להביא גם הדוגמא ד"לא ישיאנו עצה שאינה הוגנת לו" הוא כהמשך פרש"י, "לכך נאמר ויראת מאלקיך כו"ן].

38 ראה גם משכיל לדוד בהר שם.

39 כפרש"י בשלח טז, ז.

40 ועד"ז כפרש"י בהר שם שדייק רש"י

"עצה שאינה הוגנת לו" (ולא עצה רעה) – כי איירי (כפרש"י שם) באונאת דברים. משא"כ בפרש"י עה"פ (תבא כו, יח) משגה עור בדרך שכתב, ומשיאו עצה רעה" – כי שם הוא א' מן

ה"יא (הכי) ארויים שבתורה, ופשוט שזהו הכי חמור – משיאו עצה רעה.

41 ל' רש"י בהר שם.

42 ולשון רש"י, "אם דעתו של זה . . . לרעה"

– אין הכוונה בזה עצה רעה בנפשו, כ"א שכוונתו אינה לטובה השני ובמילא ה"ז עצה רעה מחמת אופן נתינת העצה. ודחוק.

ממציאותך ולחשוב אך ורק על מצבו של הזולת, וממילא לא יתערבו בכך נגיעות ופניות וכ'.

ואזי קיום מצות אהבת ישראל הוא באופן של „ואהבת לרעך כמוך“⁴³. כאשר האדם חש ש„רעך“ הנו „כמוך“ בפשטות, כמוך ממש – היינו ש„רעך“ אינו „זולת“ כי אם אחד עמך, אהדות ישראל⁴⁴ – הנה אז הוא חושב אודות „רעך“ באופן התופס וממלא כליל את מציאותו, כמוך ממש.

(משיחת ש"פ קדושים תשמ"א)

יתכן שלא זו היתה כוונתו בתחילה בעת נתינת העצה, אלא שלאחר מכן באה לו שעת הכושר לקנות את השדה (מזה שלקח מן ה„עור“).

ועל כך אמר הכתוב „ויראת מאלקיך – המכיר מחשבותיך“ ויודע מה היה בדעת האדם בעת נתינת העצה.

י. ומכאן למדנו הוראה נפלאה בענין אהבת ישראל – עד היכן מחוייב יהודי להשקיע עצמו בטובתו של יהודי אחר:

לא די בכך שהנך נוהג באופן שיש לזולת תועלת בפועל מהנהגתך, אלא ה„דרך“ שלך, כוונתך ומטרתך, אף היא נוגעת כאן: בשעה שהנך מיטיב לזולתך עליך „להתפשט“ לגמרי

43) פרשתנו לקמן פסוק יח.

44) ראה ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד. סהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל. קונטרס אהבת ישראל. וש"נ.

